

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ: ΟΙ ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ ΚΑΙ Η
ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ
ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΩΝ

Όνομα: Πελίας Λιμπερόπουλος
Α.Μ. 134020000792
Σχολή: Ν.Ο.Π.Ε.
Τμήμα: Νομικό
Καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος

Περιεχόμενα:

1. Πρόλογος.....	2
2. Ιστορία Της Συνταγματικής Ρύθμισης του Δικαιώματος της Συνάθροισης....	3
3. Έννοια της Συνάθροισης.....	3
4. Ανάλυση των Επιμέρους Στοιχείων της Έννοιας της Συνάθροισης.....	4
5. Το Άρθρο 2, Παράγραφος 2 του Συντάγματος.....	6
6. Απειλητικές/Επιθετικές Συγκεντρώσεις.....	7
7. Είδη Συναθροίσεων.....	8
8. Ιδιωτική Συνάθροιση.....	8
9. Δημόσια Συνάθροιση.....	9
10. Δημόσια Συνάθροιση σε Κλειστό Χώρο.....	9
11. Δημόσια Υπαίθρια Συνάθροιση.....	9
12. Περιορισμοί του Δικαιώματος της Συνάθροισης.....	11
13. Διάλυση της Συνάθροισης.....	12
14. Ειδικότερα οι Συναυλίες.....	14
15. Συμπέρασμα.....	14
16. Περίληψη.....	14
17. Νομολογία.....	15
18. Βιβλιογραφία.....	15

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:

Η διαμόρφωση, έκφραση και μάλιστα γνώμης δεν γίνεται συνήθως από τον άνθρωπο μόνο του, αλλά σε συνδυασμό με άλλους ανθρώπους. Ο συνδυασμός αυτός παίρνει τη μορφή της συναθροίσεως ή τη διαρκή μορφή της ενώσεων προσώπων, η οποία και αποτελεί όχι μόνο εκδήλωση της έμφυτης τάσης του ανθρώπου για κοινωνικοποίηση αλλά πολλές φορές αποσκοπεί και στο γεωμετρικό πολλαπλασιασμό των δυνάμεων που συνεπάγεται η σύμπραξη πολλών ατόμων. Γι' αυτό τον λόγο και στην Ελλάδα και στο Σύνταγμα του 1864, για πρώτη φορά, κατοχυρώθηκε η ελευθερία της συνάθροισης¹.

Σύμφωνα με το παρών Σύνταγμα στο άρθρο 11: «1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα. 2. Μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναντήσεις μπορεί να παρίσταται οι αστυνομία. Οι υπαίθριες συναντήσεις μπορούν να παγαρευτούν με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής, γενικά, αν εξαιτίας τους επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, σε ορισμένη δε περιοχή, αν απειλείται σοβαρή διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής, όπως ο νόμος ορίζει.»

Σχετικά με την πρακτική των συναθροίσεων, το άρθρο 11 μας δίνει στοιχεία για την έννοια της συνάθροισης, τη διάκρισή της σε ιδιωτικές και δημόσιες συναθροίσεις, σε υπαίθριες και σε κλειστό χώρο συναθροίσεις, καθώς και τους περιορισμούς που αφορούν τις υπαίθριες συναντήσεις.

¹ Π.Δ. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'», σελ. 371

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Το Σύνταγμα του 1864 είναι το πρώτο ελληνικό συνταγματικό κείμενο που κατοχύρωσε ρητά το δικαίωμα της συνάθροισης με τη διάταξη του άρθρου 10 που όριζε: «Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ησύχως και αόπλως, μόνο εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η αστυνομία. Αι εν υπαίθρω συναθροίσεις δύναται να απαγορευθώσιν, αν ως εκ τούτων επίκειται κίνδυνος εις την δημοσίαν ασφάλειαν». Στα Συντάγματα του 1911, 1925 και 1927 η παραπάνω διάταξη παρέμεινε αναλλοίωτη, ενώ το Σύνταγμα του 1952 στο άρθρο 5 όριζε τα εξής: «Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ησύχως και αόπλως. Μόνος εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η αστυνομία. Αι εν τω υπαίθρω συναθροίσεις δύναται να απαγορευθούν, αν εκ τούτων επίκειται κίνδυνος εις την δημοσίαν ασφάλειαν».

Στο δικτατορικό Σύνταγμα του 1968, η κατοχύρωση του δικαιώματος συνοδευόταν, για πρώτη φορά, από ρητη επιφύλαξη του νόμου, καθιερωνόταν ρητά η υποχρέωση γνωστοποίησης των δημοσίων συναθροίσεων στην αρμόδια αστυνομική αρχή και προβλεπόταν ως λόγος απαγόρευσης των υπαίθριων συναθροίσεων και ο κίνδυνος διασάλευσης της δημόσιας τάξης. Ειδικότερα το άρθρο 18 όριζε τα ακόλουθα: «(1) Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα όπως συνέρχονται ησύχως και αόπλως, ως νόμος ορίζει. (2) Μόνον εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η αστυνομία. Αι δημόσιαι συναθροίσεις πρέπει να γνωστοποιούνται δεόντως εις την αστυνομικήν αρχήν τεσσαράκοντα οκτώ ώρας προ της πραγματοποιήσεως των. Αι εν υπαίθρω συναθροίσεις δύναται να απαγορευθούν αν εκ τούτων επίκειται κίνδυνος δια την δημοσίαν τάξιν και ασφάλειαν²».

ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Το ισχύον Σύνταγμα δεν δίνει στο άρθρο 11 ορισμό της συνάθροισης θεωρώντας την έννοια της ορισμένη είτε από την επιστήμη είτε από τη νομολογία είτε από τη νομοθεσία. Κατά τον Ν. Ν. Σαρίπολο «συνάθροισις είναι συνέλευσις πολλών προσώπων, προσωρινώς πάντοτε και άνευ ιδρύσεως νομικού τίνος δεσμού μεταξύ αυτών, όπως ακούσωσι ρήτορος τίνος ή προς κοινήν ιδίως συζήτησιν υποθέσεων τινών, ή προς κοινήν εξάσκησιν του δικαιώματος του αναφέρεσθαι προς τας αρχάς». Παρόμοιο ορισμό δίνουν και οι Α. Σβώλος-Γ. Βλάχος κατά τους οποίους: «συνάθροισις είναι η σκόπιμας κατ' αρχήν και όχι τυχαία, προσωρινή επί το αυτό συνάντησις αξιόλογου αριθμού προσώπων, προς έκφρασιν ή ακρόασιν ανακοινώσεως ή γνώμης επί ορισμένου θέματος, ή προς διαδήλωσιν φρονημάτων ή αιτημάτων οποιουδήποτε χαρακτήρος, ή προς λήσιν από κοινού αποφάσεων, ή προς από κοινού άσκησιν του δικαιώματος του αναφέρεσθαι». Ορισμό της συνάθροισης βρίσκουμε επίσης τόσο στον Κανονισμό Χωροφυλακής του 1918 όσο και στον Κανονισμό Υπηρεσίας Χωροφυλακής του 1958. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 158 του πρώτου Κανονισμού, «συνάθροισις θεωρείται η συγκέντρωσις πολλών επί το αυτό, μετά από προηγούμενη συνεννόησιν προς σύσκεψιν, λήσιν αποφάσεων και κοινήν ενέργειαν». Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 294, παράγραφος 1 του δεύτερου Κανονισμού, «συνάθροισις θεωρείται η συγκέντρωσις πολλών επί το αυτό, μετά από προηγούμενη συνεννόησιν, προς λήσιν αποφάσεως και κοινήν ενεργείαν».

² Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος της Συνάθροισης», σελ. 50 επ.

Αντίθετα, το Ν.Δ. 794/71 δεν δίνει ορισμό της συνάθροισης αλλά εμμένει στον ορισμό του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής του 1958. Αυτό προκύπτει αφενός από το άρθρο 1, παράγραφος 4 του ίδιου νομοθετικού διατάγματος που προσδιορίζει αρνητικά τη λέξη, ορίζοντας ότι; «Αι διατάξεις του παρόντος δεν εφαρμόζονται επί των τυχαίως και άνευ προπαρασκευής πραγματοποιούμενων συγκεντρώσεων, η απαγόρευσις και η διάλυσις των οποίων ενεργείται κατά την ελευθέραν κρίσιν της αστυνομικής αρχής, ως και επί των ιδιωτικών συναθροίσεων, η οργάνωσις και η πραγματοποίησις των οποίων εις ουδένα καθ' αυτήν υπόκειται περιορισμόν³».

Εξάλλου, σύμφωνα με ένα ευρύτερο ορισμό, ως συνάθροιση θα μπορούσε να οριστεί η συνάντηση περισσότερων ατόμων σε συγκεκριμένο χώρο και τόπο, δημόσιο ή ιδιωτικό με κοινότητα σκοπού⁴.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Με βάση τους παραπάνω ορισμούς, κύριο στοιχείο της έννοιας της συνάθροισης είναι :

α) Η συνάντηση περισσότερων ατόμων. Η συνάντηση περισσότερων ατόμων αποτελεί το οντολογικό στοιχείο της συνάθροισης (corpus)⁵. Δε νοείται συνάθροιση με την παρουσία ενός μόνο προσώπου. Ο αριθμός των συναθροισμένων πρέπει απαραίτητα να είναι μεγαλύτερος, δεδομένου ότι συνάθροιση κατά κύριο λόγο σημαίνει ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των συναθροισμένων, μεταξύ δηλαδή περισσότερων του ενός ατόμων. Για τον ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό ατόμων έχουν διατυπωθεί 3 απόψεις. Κατά την 1η, αρκεί η παρουσία δύο μόνο ατόμων. Κατά την 2η, απαιτείται η παρουσία τριών ατόμων. Τέλος, κατά την 3η, ο αριθμός πρέπει να είναι μεγαλύτερος, όχι όμως μεγαλύτερος από τον απαιτούμενο αριθμό ατόμων για τη σύσταση σωματίου. Από τις τρεις απόψεις, ορθότερη φαντάζει η 1η, καθώς το άρθρο 11 του Συντάγματος κατοχυρώνει το δικαίωμα της συνάθροισης χωρίς τη γενική επιφύλαξη του νόμου. Υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί και επιχείρημα εξαντιδιαστολής από το άρθρο 12, παράγραφος 1 του Συντάγματος, η οποία κατοχυρώνει το δικαίωμα του συνεταιρισμού υπό τη γενική επιφύλαξη του νόμου και κατ' ακολουθία είναι επιτρεπτός ο καθορισμός από τον μόνο ενός ορισμένου αριθμού ατόμων για τη σύσταση σωματίου. Εξάλλου, η άποψη αυτή είναι περισσότερο ευνοϊκή για τη συνταγματική προστασία του δικαιώματος της συνάθροισης⁶.

β) Συνακόλουθα, κύριο χαρακτηριστικό της έννοιας της συνάθροισης είναι ο χρόνος, καθώς η συνάθροιση ως συνάντηση περισσότερων ατόμων έχει χρονικό προσδιορισμό, αναγκαία αναφέρεται σε συγκεκριμένο χρόνο.

γ) Την έννοια της συνάθροισης προσδιορίζει επίσης το γεωγραφικό, τοπικό στοιχείο. Η συνεύρεση ατόμων σε συγκεκριμένο κατά κανόνα προκαθορισμένο τόπο είναι στοιχείο της συνάθροισης. Η συνάθροιση μπορεί κατ' αρχήν να πραγματοποιηθεί οπουδήποτε⁷.

δ) Το στοιχείο της προσωρινότητας της συγκέντρωσης είναι απαραίτητο γιατί έτσι διακρίνεται η συνάθροιση από την έννοια του συνεταιρισμού. Πράγματι, η συνάθροιση δε δημιουργεί κανένα διαρκή νομικό δεσμό μεταξύ των συναθροίσεων,

³ Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος της Συνάθροισης», σελ. 94 επ.

⁴ Δημητρόπουλος Α. «Συνταγματικά Δικαιώματα», σελ 246

⁵ Δημητρόπουλος Α. «Συνταγματικά δικαιώματα», σελ 247

⁶ Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος της Συνάθροισης», σελ. 98 επ.

⁷ Δημητρόπουλος Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα», σελ. 247

ενώ με τη διάλυσή της παύει να υπάρχει και αυτός ο υποτιθέμενος δεσμός που πιθανόν να δημιουργείται από την ψήφιση ενός κοινού κειμένου ή ψηφίσματος αντίθετα, ο συνεταιρισμός δημιουργεί σταθερούς και μακροχρόνιους δεσμούς μεταξύ των μελών του και αποβλέπει στη δημιουργία τους.

ε) Κύριο χαρακτηριστικό της συνάθροισης είναι και οι σκοποί που επιδιώκει, οι οποίοι βάση των ορισμών ποικίλουν: έκφραση ή ακρόαση ανακοίνωσης ή γνώμης, διαδήλωση φρονημάτων ή αιτημάτων, πληροφόρηση, ανταλλαγή απόψεων, λήψη από κοινού αποφάσεων, από κοινού άσκηση του δικαιώματος της αναφοράς. Ο ποικιλόμορφος αυτός σκοπός της συνάθροισης δεν επιβάλλει εντούτοις κατά τρόπο αποκλειστικό τον πολιτικό χαρακτήρα της, αρκεί να τείνει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Έτσι, μπορεί να σκοπεύει στην υπεράσπιση οικονομικών, θρησκευτικών, πολιτικών ή άλλων συμφερόντων και κατά κανόνα στη συζήτηση και προβολή δημοσίων υποθέσεων. Ομιλίες ή η εκφώνηση λόγων στις συναθροίσεις είναι συνηθισμένο αλλά νομικώς όχι απαραίτητο στοιχείο, δεδομένου ότι η συνεννόηση μεταξύ των συναθροισμένων καθώς και η εκδήλωση γνώμης ή αιτήματος από αυτούς μπορεί να γίνει και με άλλους τρόπους, π.χ. συμβολικές παραστάσεις ή γραπτά συνθήματα. Έτσι, καταρχήν, δεν αποτελούν συναθροίσεις οι άλλες συγκεντρώσεις με σκοπό την εμπορία, την ψυχαγωγία, τα θεάματα, τους αθλητικούς αγώνες, τις εορτές κτλ.

Τίθεται όμως το ζήτημα αν οι ψυχαγωγικές συγκεντρώσεις που γίνονται στα πλαίσια δημοσίων συναθροίσεων ή έχουν τον χαρακτήρα πολιτικής διαμαρτυρίας ή διαδήλωσης (όπως π.χ. πολιτικό θέατρο στο δρόμο) θεωρούνται και προστατεύονται ως συναθροίσεις. Ορθότερο είναι οι συγκεντρώσεις αυτές όπου προέχει το πολιτικό στοιχείο να θεωρηθούν ως συναθροίσεις, χωρίς όμως η άποψη αυτή να μπορεί να υποστηριχθεί και για όλες τις πολιτικές επιθεωρήσεις στις οποίες προέχει ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας. Συναθροίσεις θεωρούνται κατά την ορθότερη άποψη και οι διαλέξεις και γενικά οι επιστημονικές συγκεντρώσεις ως εκδηλώσεις πνευματικού περιεχομένου⁸.

στ) Τέλος, για την ύπαρξη συνάθροισης απαιτείται το στοιχείο της προηγούμενης οργάνωσης, δηλαδή της προσυνεννόησης προκειμένου να διακρίνεται η συνάθροιση από τη συγκέντρωση, που είναι η τυχαία και χωρίς προηγούμενη συνεννόηση συρροή προσώπων με σκοπούς διάφορους από εκείνους της συνάθροισης (εμπορία, ψυχαγωγία, παρακολούθηση θεάματος)⁹.

Εδώ εμπίπτει και το ζήτημα ότι αν οι αυθόρμητες συναθροίσεις, δηλαδή εκείνες που πραγματοποιούνται αυθόρμητα, χωρίς προσκλήσεις και προετοιμασία, με αφορμή κάποιο απρόβλεπτο γεγονός της επικαιρότητας (π.χ. ξαφνική συγκέντρωση πολιτών για να επιδοκιμάσουν ή αποδοκιμάσουν διερχόμενο πολιτικό πρόσωπο). Στην περίπτωση αυτή λείπει το στοιχείο της προσυνεννόησης, όχι όμως και ο σκοπός της συνάθροισης. Ορθότερη είναι η άποψη ότι και οι αυθόρμητες συναθροίσεις προστατεύονται από το άρθρο 10 του Συντάγματος¹⁰.

⁸ Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος της Συνάθροισης», σελ. 96

⁹ Γεωργόπουλος Κ., «Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο», σελ. 97

¹⁰ Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος της Συνάθροισης», σελ. 97

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 11, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1 του Συντάγματος, η συνάθροιση προστατεύεται μόνο αν είναι ήσυχη ή άοπλη. Αυτό σημαίνει ότι και οι δύο αυτές προϋποθέσεις «ήσυχια και χωρίς όπλα» πρέπει αθροιστικά να συντρέχουν για την ύπαρξη του δικαιώματος. Μια από τις προϋποθέσεις αυτές σαν λείπει, το δικαίωμα δεν υπάρχει ούτε προστατεύεται¹¹.

Ήσυχια είναι η συνάθροιση που οργανώνεται εξ αρχής και διεξάγεται χωρίς την επιδίωξη, άσκηση ή ανοχή βίαιης επιβολής ορισμένων σκοπών. Αν βέβαια η προϋπόθεση του ησυχώς συνέρχεσθαι ληφθεί υπ' όψη με ευρύτητα, λίγες, ιδίως υπαίθριες συναθροίσεις, θα παρέμεναν από την προστασία του άρθρου 11 και η ελευθερία συναθροίσεως θα υπονομευόταν. Ήδη όμως η αρχή της αναλογικότητας απαγορεύει τη διάλυση μιας συνάθροισης λόγω διαπράξεως ενός απλού παραπτώματος ούτε μια συνάθροιση παύει να απολαμβάνει την προστασία του άρθρου 11, με αποτέλεσμα να μπορεί να διαλυθεί από την αστυνομία μόνο διότι σημειώνονται έριδες και φιλονικίες μεταξύ των συμμετοχών της.

Τίθεται όμως, το ερώτημα πόσο «ήσυχια» πρέπει να είναι μια συνάθροιση προκειμένου να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 11, παράγραφος 1 του Συντάγματος. Απάντηση μπορεί να δοθεί εφόσον προσδιοριστεί το πότε δεν είναι «ήσυχια» μια συνάθροιση. Μη «ήσυχια» είναι η συνάθροιση που εξελίσσεται ή απειλεί ή επιδιώκει να εξελιχθεί ε άσκηση βίας κατά προσώπων και πραγμάτων. Αλλά και εδώ πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στη βία που στρέφεται προς τα έξω, προέρχεται από έξω ή ασκείται εντός της συναθροίσεως. Στην πρώτη περίπτωση, αν η βία προέρχεται από το σύνολό της συναθροίσεως (π.χ. πογκρόμ) η συνάθροιση στερείται της προστασίας του άρθρου 11. Όταν η βία προέρχεται από ορισμένα μέλη της συνάθροισης εναντίον της θελήσεως και παρά τις προσπάθειες παρεμπόδισης εκ μέρους των διοργανωτών και των υπολοίπων συμμετοχών, τότε την προστασία του άρθρου 11 καταρχύν, χάνουν οι βιαιοπραγούντες και όχι η συνάθροιση στο σύνολό της. Μόνο όταν αποδεικνύεται αδύνατη στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρά τη συμπαράσταση της αστυνομίας (με εύλογα μέτρα φυσικού καταναγκασμού), η απομάκρυνση των βιαιοπραγούντων μπορεί να είναι θεμιτή λύση της διαλύσεως της συνάθροισης.

Από την άλλη, στην περίπτωση ασκήσεως βίας κατά μιας συναθροίσεως (π.χ. αντιδιαδήλωση) μια νομική συνάθροιση δε μεταβάλλεται σε παράνομη επειδή τρίτοι την διαταράσσουν παρανόμως. Αντίθετα, η αστυνομία είναι υποχρεωμένη να παρέχει την προστασία της στη διαταρασσόμενη συνάθροιση. Η διάλυση της υπό επίθεση συναθροίσεως είναι θεμιτή μόνο αν αποδειχθεί ή είναι προφανές ότι η αστυνομία δεν μπορεί να είναι σε θέση να αποκρούσει την επίθεση. Αλλά και τότε η αστυνομία μπορεί να αντιμετωπίσει τη διάλυση της υπό επίθεσης συναθροίσεως μόνο όταν απειλείται άμεσα ή ζωή ή η υγεία των ησυχώς συναθροιζομένων ή τρίτων ή η περιουσία των τελευταίων.

Όσον αφορά μάσκες προσώπου, στολές και άλλα διακριτικά σήματα που φέρουν οι συναθροιζόμενοι, είναι ασυμβίβαστα με την έννοια της «ήσυχης» συνάθροισης, μόνο αν είναι σύμβολα και διεγερτικά βίας (π.χ. φασιστικές στολές).

Επίσης δεν είναι ήσυχες οι συναθροίσεις όπου διαδηλωτές επιδιώκουν ή επιφέρουν σοβαρή παρακώλυση της συγκοινωνίας με το να στέκονται, ή να κάθονται ή να ξαπλώνουν στο δρόμο κτλ. Αυτό ισχύει επίσης για την παρακώλυση λειτουργίας κοινωφελών εγκαταστάσεων, π.χ. μέσων συγκοινωνίας, ή ακόμα περισσότερο όταν οι

¹¹ Καράκωστας Β., «Το Σύνταγμα 11-16», σελ. 12-13

διαδηλωτές ανάβουν φωτιές ή στήνουν οδοφράγματα. Ούτε είναι «ήσυχες» οι συναθροίσεις που επιδιώκουν ή επιφέρουν τη ματαίωση της λειτουργίας ή τον εκφοβισμό κρατικών ή άλλων δημοσίων οργάνων (π.χ. της Βουλής) ή ενός πολύτιμου κόμματος, μιας άλλης συνάθροισης κτλ.

Άοπλη είναι η συνάθροιση που διεξάγεται χωρίς την παρουσία ενόπλων προσώπων ή την χρησιμοποίηση οποιονδήποτε αντικειμένων ως όπλων. Μόνο οι άοπλες συναθροίσεις υπάγονται στην προστασία του άρθρου 11.

Αν οι διοργανωτές ή οι ορισμένοι από αυτούς επιτηρητές ή όργανα τάξεως είναι ένοπλοι, τότε και η συνάθροιση καθ' αυτή πρέπει να θεωρηθεί ένοπλη. Η παρουσία όμως απλώς ορισμένων ενόπλων προσώπων (π.χ. επειδή είναι agent provocateurs) δεν θέτει αυτομάτως ολόκληρη τη συνάθροιση εκτός της προστασίας του άρθρου 11 αλλά μόνο τα ίδια τα ένοπλα πρόσωπα. Το αντίστροφο είναι ορθό μόνο αν ο διευθύνων της συνάθροισης αρνηθεί να διατάξει την απομάκρυνση των ενόπλων προσώπων.

Όπλα είναι τα ειδικώς κατασκευασμένα για προσβολή της ανθρώπινης ζωής και υγείας αλλά και κάθε αντικείμενο κατάλληλο για επίθεση που δεν έχει κανείς συνήθως πάνω του. Ακόμα περισσότερο, οποιαδήποτε αντικείμενα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τρόπο που να προσβάλλει την ανθρώπινη ζωή και υγεία θεωρούνται ως «όπλα», όταν πράγματι χρησιμοποιούνται μ' αυτόν τον τρόπο και με αυτό τον σκοπό¹².

Συμπερασματικά, γίνεται κατανοητό ότι δεν υπάρχει δικαίωμα οργάνωσης μιας συνάθροισης που από τον σκοπό της δεν εκπληρώνει τους όρους αυτούς ούτε και συνέχιση μιας συνάθροισης, η οποία στην εξέλιξή της δεν τους εκπληρώνει κατά τρόπο που να προκύπτει ένας γενικότερος κίνδυνος, ούτε υπάρχει το ατομικό δικαίωμα συμμετοχής σε μια συνάθροιση από τα συγκεκριμένα πρόσωπα εκείνα που δεν τους εκπληρώνουν (διότι π.χ. είναι ένοπλοι). Εάν όμως μπορεί να επιτευχθεί η απομάκρυνση των τελευταίων αυτών προσώπων, δεν επιτρέπεται η παρεμπόδιση είτε η διάλυση μιας κατά τα λοιπά νομικής συνάθροισης¹³.

ΑΠΕΙΛΗΤΙΚΕΣ/ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΙΣ

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στην επιθετική (ή απειλητική) συνάθροιση. Επιθετική συνάθροιση είναι η μη προστατευόμενη από το Σύνταγμα συγκέντρωση στην οποία εκδηλώνεται η απειλή τέλεσης βιαιοπραγιών. Η επιθετική συνάθροιση είναι το αντίθετο της ήσυχης και άοπλης συνάθροισης και εμφανίζεται με τις παρακάτω μορφές:

α) Επιθετική είναι η συνάθροιση που επιδιώκει σκοπούς επαναστατικούς ή εγκληματικούς. Ο επιθετικός χαρακτήρας προκύπτει από τον ίδιο τον σκοπό της άνοιξης.

β) Επιθετική είναι η συνάθροιση και αν ο σκοπός της δεν είναι επαναστατικός ή εγκληματικός, πλην όμως έχει εκδηλωθεί η πρόθεση χρήσης βίας. Αυτό συμβαίνει π.χ. όταν διακηρύσσεται σοβαρά από τους οργανωτές, ότι θα χρησιμοποιηθούν και παράνομα μέσα ή ότι θα αντιταχθεί βία ή όταν προτρέπονται οι διαδηλωτές να χρησιμοποιήσουν βία.

γ) Επιθετική είναι η συνάθροιση και όταν δεν εκδηλωθεί πρόθεση τέλεσης βιαιοπραγιών, πλην όμως αντικειμενικά διαφαίνεται τέτοιος κίνδυνος από τα

¹² Π.Δ.. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'», σελ. 737 επ.

¹³ Καρακώστας Β., «Το Σύνταγμα 11-16», σελ. 12

χρησιμοποιούμενα αντικείμενα, όπως όπλα ή άλλα εξαρτήματα. Ειδική μορφή επιθετικής συγκέντρωσης ένοπλη, η οποία και προβλέπεται από τη συνταγματική διάταξη. Όπλα δεν είναι μόνο τα ειδικά κατασκευασμένα με την τεχνική σημασία του όρου, αλλά οποιοδήποτε αντικείμενο είναι προσφορά για την τέλεση βιαιοπραγίας και δεν συνηθίζεται να έχει κανείς μαζί του, όπως σανίδες, λοστοί, πέτρες κλπ.

δ) Έστω και αν δεν υπάρχουν όπλα, πρέπει να θεωρηθεί επιθετική η συνάθροιση όταν χρησιμοποιούνται σύμβολα ή άλλα αντικείμενα ενδεικτικά βίας (αγκυλωτοί σταυροί, μάσκες κτλ)

ε) Επιθετικές είναι οι συγκεντρώσεις όταν τελούνται παράνομες πράξεις που κυρίως εμποδίζουν την άσκηση των δικαιωμάτων άλλων. Άρα είναι επιθετική η συγκέντρωση, όταν όχι απλά δυσχεραίνεται αλλά αποκόπτεται θεληματικά η διέλευση, όπως π.χ. ο αποκλεισμός αστικών ή εθνικών οδών, με οποιοδήποτε τρόπο, π.χ. με αυτοκίνητα, οδοφράγματα κτλ. Επίσης επιθετική είναι η συγκέντρωση όταν αποκλείονται ή καταλαμβάνονται κτίρια, δημόσια ή ιδιωτικά.

Εφόσον δράστες των σύμφωνα με τα παραπάνω επιθετικών ενεργειών είναι οι διοργανωτές, τότε η συγκέντρωση είναι επιθετική. Εφόσον οι επιθετικές ενέργειες προέρχονται από μικρό μόνο μέρος των διαδηλωτών χωρίς την προτροπή ή ανοχή, αλλά αντίθετα την αποδοκιμασία και την προσπάθεια απομόνωσης του μεγάλου μέρους των διαδηλωτών, τότε η συνάθροιση δεν χάνει τον χαρακτήρα της.

Οι βιαιοπραγούντες δεν προστατεύονται συνταγματικά και είναι απαραίτητη η παρέμβαση της αστυνομίας προκειμένου να προστατευτεί η συνάθροιση. Αν αντίθετα η εκδήλωση βιαιοπραγίας προσλάβει μεγάλες διαστάσεις τότε η συνάθροιση χάνει τον ήσυχο χαρακτήρα της. Σε πολλές περιπτώσεις επιχειρείται η μετατροπή ήσυχων συναθροίσεων σε επιθετικές ώστε να ματαιωθεί ο σκοπός και να προκληθεί η επέμβαση της αστυνομίας. Επειδή ακριβώς κατά τη διάρκεια των συναθροίσεων ελλοχεύει ο κίνδυνος της μετατροπής τους σε μη ήσυχες, για το λόγο αυτό σε πολλές περιπτώσεις οι ίδιοι διοργανωτές και συμμετέχοντες αναλαμβάνουν την περιφρούρηση της συνάθροισης¹⁴.

ΕΙΔΗ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΩΝ

Οι συναθροίσεις διακρίνονται βασικά σε ιδιωτικές και δημόσιες οι οποίες με τη σειρά τους υποδιαιρούνται σε δημόσιες συναθροίσεις σε κλειστό χώρο και σε δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις στις οποίες ανήκουν και οι κινητές δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις. Το άρθρο 11 του Συντάγματος αναφέρεται ρητά μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις και μόνο κατ' αντιδιαστολή υπονοεί τα άλλα είδη:

α) Ιδιωτική Συνάθροιση:

Ορισμό της ιδιωτικής συνάθροισης δεν δίνει ούτε το Ν.Δ. 794/71 ούτε οι αστυνομικοί κανονισμοί που ίσχυαν κάθε φορά. Ιδιωτική χαρακτηρίζεται όχι η συνάθροιση που πραγματοποιείται σε ιδιωτικό χώρο, αλλά εκείνη που πραγματοποιείται σε περικλειστό χώρο στον οποίο δεν μπορεί να εισέλθει κανένας. Ο χώρος πραγματοποίησης της συνάθροισης παραμένει κατά τη διάρκειά της αποκλεισμένος κατά τρόπο ώστε να μην είναι προσιτός σε όλους. Ο χώρος μάλιστα αυτός απαιτείται να έχει είσοδο και έξοδο, ώστε να ελέγχεται η προσέλευση των μελών της συνάθροισης. Ο περικλειστός επομένως χώρος δημιουργεί μαχητό τεκμήριο υπέρ του χαρακτηρισμού της συνάθροισης ως ιδιωτικής, το οποίο μόνο από

¹⁴ Δημητρόπουλος Α. «Συνταγματικά Δικαιώματα», σελ 255-256

ενδεχόμενη ελεύθερη προσέγγιση των συναθροισμένων μπορεί να ανατραπεί, όπως π.χ. με την ελεύθερη διάθεση προσκλήσεων ή με πληρωμή εισιτηρίου. Η παρουσία, τέλος, δημοσιογράφων που έχουν κληθεί και η δημοσίευση στον τύπο των αποφάσεων που πάρθηκαν σε ιδιωτική συνάθροιση, δεν την μετατρέπει σε δημόσια. Τον ορισμό αυτό υιοθέτησε και η απόφαση 696/1955 της Ολομέλειας του ΣτΕ, η οποία θεώρησε ως ιδιωτικές τις συναθροίσεις «εις τας προσέρχονται ωρισμένα πρόσωπα κληθέντα ατομικώς ή φέροντα ωρισμένης ιδιαιτερότητας»

β) Δημόσια Συνάθροιση:

Δημόσια χαρακτηρίζεται η συνάθροιση στην οποία μπορεί να εισέλθει καθένας. Η δημόσια συνάθροιση μπορεί να πραγματοποιείται όχι μόνο σε δημόσιο χώρο, αλλά και σε ιδιωτικό αρκεί να είναι ελεύθερη η προσέλευση, έστω και με πληρωμή εισιτηρίου. Αντίθετα με την ιδιωτική, ορισμό της δημόσιας συνάθροισης βρίσκουμε τόσο στο Ν.Δ. 794/71, όσο και στους αστυνομικούς κανονισμούς που ισχύουν κάθε φορά. Έτσι, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2 του Ν.Δ. 794/71 «Ως δημόσια συνάθροιση, κατά την έννοιαν του παρόντος, θεωρείται η εκ των προτέρων διοργανουμένη και σκοπούσα εις την από κοινού εκδήλωσιν του φρονήματος ή της γνώμης των μετεχόντων, εις την παρακολούθησιν διαλέξεων εις την προβολήν κοινών αυτών αιτημάτων». Ο ορισμός αυτός είναι γενικός και αναφέρεται στην έννοια της συνάθροισης γενικά. Ορθότερος είναι ο ορισμός που έδινε ο Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής του 1958. Κατά το άρθρο 294, παράγραφος 4 αυτού «δημόσιαι είναι αι συναθροίσεις τας οποίας πας τις δύναται να προβληθεί η εις τας οποίας καλούνται όπως προσέλθωσιν ωρισμένοι κατηγορίαί προσώπων, χωρίς να καθορίζωνται ατομικάί προσκλήσεις». Ο χαρακτηρισμός της συνάθροισης ως δημόσιας δεν αναιρείται από την ύπαρξη προσωπικού δεσμού μεταξύ του διοργανωτή της συνάθροισης και των συναθροισμένων. Έτσι, δεν παύει να είναι δημόσια η συνάθροιση στην οποία οι συναθροισμένοι συμμετέχουν τυχαία ή λόγω φιλίας με τον ρήτορα, διοργανωτή ή τον πρόεδρό της.

Η δημόσια συνάθροιση ανάλογα με τον χώρο στον οποίο πραγματοποιείται, διακρίνεται σε δημόσια συνάθροιση σε κλειστό χώρο και σε δημόσια υπαίθρια συνάθροιση.

α.α) Δημόσια Συνάθροιση Σε Κλειστό Χώρο:

Δημόσια συνάθροιση σε κλειστό χώρο θεωρείται η συνάθροιση η οποία πραγματοποιείται σε κλειστό μεν χώρο, αλλά προσιτό σε όλους έστω και με πληρωμή εισιτηρίου. Το βασικό στοιχείο, βάση του οποίου γίνεται η διάκριση αυτή, είναι το περιτειχισμένο ή μη του χώρου της συνάθροισης, ανεξάρτητα αν ο χώρος αυτός είναι ιδιωτικός ή δημόσιος. Κατά το άρθρο 294, παράγραφος 6 του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής «δημόσια εν κλειστάω χώρο συνάθροιση υπάρχει οσάκις γίνεται εις κατάστημα, καφενείον, εις περιτειχισμένον τόπον, εις ιδιωτικήν οικίαν εις την οποίαν πας δύναται να εισέλθει άνευ ειδικής προς τούτο προσκλήσεως, εις κατάστημα πολιτικού κόμματος άνευ προσωπικών προσκλήσεων ή εις την οικίαν πολιτικού υποψηφίου ή και οσάκις προσκαλώνται γενικώς κατηγορίαί προσώπων». Αντίθετα, το Ν.Δ. 794/71 επαναλαμβάνει μεν το στοιχείο του περιτειχισμένου χώρου, απαιτεί όμως για την έννοια της συνάθροισης σε κλειστό χώρο και την παρουσία περιορισμένου αριθμού ατόμων. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, ορίζεται ότι: «Επιφυλασσόμενης της διατάξεως της παραγράφου 9 του επομένου άρθρου της δημόσιας συνάθροισης εν κλειστό χώρο λογίζεται, δια την εφαρμογήν του παρόντος και η πραγματοποιούμενη εις ασκεπή χώρο, εφ' όσον ούτος είναι πανταχόθεν μονίμως περιφραγμένος εις ύψος δύο τουλάχιστον μέτρων και κατά τη

διάρκεια της συναθροίσεως είναι προσιτός μόνο εξ' εισόδων εκ των προτέρων καθορισμένων», ενώ κατά το άρθρο 6, παράγραφος 9, «Ως δημοσία συνάθροιση εν υπαίθρω θεωρείται, δια την εφαρμογή του παρόντος, και η πραγματοποιούμενη εις μονίμως περιφραγμένον αλλ' ασκεπή χώρον, εφ' όσον το πλήθος, οπερ ούτος ως εκ της εκτάσεως ή της διαρρυθμίσεως του δύναται να περιλάβει, υπερβαίνει τας δέκα χιλιάδας (10.000) προσώπων». Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών, προκύπτει ότι το πλήθος δημόσιας συνάθροισης σε κλειστό χώρο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 10.000 άτομα. Η διάταξη του άρθρου 5, παράγραφος 3 είναι αντισυνταγματική. Το άρθρο 11 του ισχύοντος Συντάγματος δεν κατοχυρώνει το δικαίωμα της συνάθροισης υπό τη γενική επιφύλαξη νόμου και συνεπώς ο νόμος δεν μπορεί να καθορίσει μια ορισμένη έννοια της συνάθροισης.

β.β) Δημοσία Υπαίθρια Συνάθροιση:

Κατά την Α. Σβώλο, δημόσια υπαίθρια συνάθροιση είναι η γινόμενη εις μη περιτειχισμένω χώρο, αδιάφορον αν ο χώρος ούτος είναι στεγασμένος ή ου». Το βασικό στοιχείο της δημόσιας υπαίθριας συνάθροισης είναι το προσιτό σε όλους κατά τρόπο φυσικό, χωρίς δηλαδή υλικά εμπόδια, από όλες τις μεριές, χωρίς να ενδιαφέρει αν ο χώρος που πραγματοποιείται είναι η όχι στεγασμένος.

Έτσι, η συνάθροιση που γίνεται σε στεγασμένο αλλά μη περιτειχισμένο χώρο, π.χ. μέσα σε στοά, είναι υπαίθρια. Το ίδιο κριτήριο υιοθέτησαν η απόφαση 1693/1963 της Ολομέλειας του Στ.Ε. και ο ορισμός που δίνει για τη δημόσια υπαίθρια συνάθροιση ο Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής του 1958 στο άρθρο 294, παράγραφος 5 σύμφωνα με το οποίο «Δημόσια υπαίθρια συνάθροιση υπάρχει οσάκις αυτή λαμβάνει χώρον εις ανοικτόν, μη περιτειχισμένον χώρον». Αντίθετα, το Ν.Δ 794/71 χρησιμοποιεί αυθαίρετα κριτήρια. Σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 9 ορίζεται ότι: «Ως δημοσία συνάθροιση εν υπαίθρω θεωρείται, δια την εφαρμογή του παρόντος, και η πραγματοποιούμενη εις μονίμως περιφραγμένον αλλ' ασκεπή χώρον, εφ' όσον το πλήθος, οπερ ούτος ως εκ της εκτάσεως ή της διαρρυθμίσεως του, δύναται να περιλάβει, υπερβαίνει τας δέκα χιλιάδας (10.000) προσώπων». Η διάταξη αυτή είναι αντισυνταγματική.

Με το ζήτημα ποιο πρέπει να είναι το υλικό του περιτειχίσματος ασχολήθηκε η υπ' αριθμ. 337/1978 Γνωμοδότηση της Ολομέλειας του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Το ζήτημα που είχε να κάνει ήταν αν συνάθροιση σε σκηνή από ύφασμα μέσα στην οποία υπήρχαν καθίσματα, ηλεκτρική και μεγαφωνική εγκατάσταση αποτελούσε υπαίθρια συνάθροιση. Κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας κρίθηκε ότι αποτελούσε υπαίθρια συνάθροιση, γιατί θεωρήθηκε ότι η σκηνή από ύφασμα, στερεωμένη στη γη με πασσάλους, αφενός μεν άφηνε ανοίγματα μεταξύ του εδάφους και του περικαλύματος που επέτρεπαν την προσπέλαση, αφετέρου δε μπορούσε εύκολα να ανατραπεί. Ορθότερη ήταν η γνώμη της μειοψηφίας η οποία, σωστά, δέχτηκε ότι είναι αδιάφορο το είδος της ύλης που περικλείει το χώρο και θεώρησε ότι η σκηνή από ύφασμα αποτελούσε φυσικό εμπόδιο που δεν επέτρεπε την προσπέλαση μέσα στον κλειστό χώρο και ότι συνεπώς η συνάθροιση ήταν δημόσια συνάθροιση σε κλειστό χώρο.

Ιδιαίτερο είδος δημοσίων υπαίθριων συναθροίσεων αποτελούν οι κινητές συναθροίσεις (διαδηλώσεις, πορείες, προσπελάσεις) στις οποίες το συγκεντρωμένο πλήθος χρησιμοποιεί το δημόσιο δρόμο για να εκφράσει επιδεικτικότερα τη θέλησή του με την παρουσία του, με συνθήματα ή φέροντας πλακάτ κτλ. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 7 του Ν.Δ. 794/71 ως πορείες χαρακτηρίζονται οι κινούμενες δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις. Σε αντίθεση με τις διαδηλώσεις οι οποίες προϋποθετούν πάντοτε κίνηση. Είναι αδιάφορος ο τόπος και η ταχύτητα της μετακίνησης, καθώς και

το μέσον αυτής. Η πορεία μπορεί να μετακινείται με τα πόδια, με ζώα ή με μεταφορικό μέσο ξηράς ή θάλασσας. Έτσι, η διάταξη του άρθρου 6, παράγραφος 7 του Ν.Δ. 794/71, σύμφωνα με την οποία «Επί κινουμένων δημοσίων εν υπαίθρω συναθροίσεων (πορειών) αι ομιλίες δέον να γίνονται εις την αφετηρίαν ή εις το τέρμα αυτών, απαγορευμένης οποιασδήποτε στάσεως ή ομιλίας κατά την διάρκεια της πορείας. Αι κινούμεναι δημόσιαι συναθροίσεις πραγματοποιούνται μόνον πεζή» είναι αντισυνταγματική.¹⁵

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 11, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2, ΕΔ. 1

Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 2, εδ. 1 «μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις μπορεί να παρίσταται η αστυνομία». Μέχρι και το Σύνταγμα του 1952 επιτρεπόταν η παρουσία της αστυνομίας σε όλες τις δημόσιες συναθροίσεις. Υπό το ισχύον Σύνταγμα επιτρέπεται η αστυνομική παρουσία σε κλειστές συναθροίσεις, μόνο αν το ζητήσουν ad hoc οι διοργανωτές της συναθροίσεως για λόγους ασφαλείας. Δεν μπορεί όμως η αστυνομία να την επιβάλει απειλώντας αλλιώς διάλυση της συναθροίσεως. Σε κλειστές συναθροίσεις δεν επιτρέπεται η παρουσία ούτε «μυστικών» αστυνομικών χωρίς στολές, ούτε οποιωνδήποτε άλλων διοικητικών οργάνων ούτε η χρησιμοποίηση κεκαλυμμένων μικροφωνικών, φωτογραφικών ή τηλεοπτικών εγκαταστάσεων που επιτρέπουν στην αστυνομία να παρακολουθεί τα πραττόμενα και λεγόμενα στην συνάθροιση χωρίς να είναι φυσικώς παρούσα.

Η επιτρεπόμενη στις υπαίθριες συναθροίσεις αστυνομική παρουσία υπόκειται σε διάφορους περιορισμούς ώστε να μην υπονομεύεται η ελευθερία της συναθροίσεως: Η αστυνομική παρουσία γίνεται πρώτον γνωστή στην διεύθυνση της συναθροίσεως και, με τη χρησιμοποίηση αστυνομικών οργάνων με στολή, στους συναθροιζόμενους. Η αστυνομική παρουσία, δεύτερον, περιορίζεται σε εύλογο εκ των περιστάσεων αριθμό. Τρίτον, η δραστηριότητα της αστυνομίας περιορίζεται στην πρόληψη και αποτροπή των κινδύνων του άρθρου 11, παράγραφος 2, εδ. 2 και όχι στην κατασκόπευση της συναθροίσεως, την εγγραφή σε μαγνητοταινίες των ομιλητών ή των συναθροισμένων.

Το δικαίωμα συναθροίσεων δεν σημαίνει όμως άσυλο των εγκληματιών και δεν μπορεί να αντιταχθεί στις κατά τα λοιπά νομικές ενέργειες της αστυνομίας για τη διερεύνηση και δίτυξη του σοβαρού εγκλήματος¹⁶.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Το Σύνταγμα διακρίνει για πρώτη φορά μεταξύ της γενικής απαγορεύσεως λόγω σοβαρού κινδύνου για τη δημόσια ασφάλεια αφενός και της τοπικά περιορισμένης απαγορεύσεως λόγω σοβαρής διαταραχής της κοινωνικοοικονομικής ζωής αφετέρου. Το Σύνταγμα αναθέτει τον περαιτέρω προσδιορισμό στον νόμο. Τέτοιος ειδικός νόμος δεν εκδόθηκε ακόμα και εξακολουθεί να εφαρμόζεται το Ν.Δ. 749/71 που όμως δεν είναι προσαρμοσμένο στο ισχύον Σύνταγμα¹⁷.

α) Η έννοια της «δημόσιας ασφάλειας»: ο όρος «δημόσια ασφάλεια» είναι διαφορετικός από τον όρο «εθνική ασφάλεια» και μάλλον στενότερος όρος από τον όρο «δημόσια τάξη». Δημόσια ασφάλεια σημαίνει καταρχήν προστασία από τον

¹⁵ Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος Συνάθροισης», σελ. 101 επ

¹⁶ Π.Δ. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'». σελ. 748-749

¹⁷ Π.Δ. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'». σελ. 749

κίνδυνο προβολής της ασφάλειας προσώπων, δηλαδή της ζωής τους, της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας τους. Ο ορισμός αυτός όμως είναι ελλιπής. Περιλαμβάνει μόνο την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία αποτελεί βέβαια αναμφισβήτητο στοιχείο της δημόσιας ασφάλειας, όταν γίνεται προς το συμφέρον της ολότητας αλλά όχι και το μόνο. Η έννοια της δημόσιας ασφάλειας περιλαμβάνει, εκτός από την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την προστασία των βασικών κοινωνικών αγαθών και ειδικότερα την ακεραιότητα της έννομης τάξης, την ύπαρξη του κράτους και των θεσμών του, την ικανότητα λειτουργίας τους και την προστασία της έννομης τάξης και κυρίως του ελεύθερου και δημοκρατικού πολιτεύματος. Αντίθετα, ο όρος «δημόσια τάξη» περιλαμβάνει τη δημόσια ασφάλεια και τη συνεχή και αδιατάρακτη των δημόσιων υπηρεσιών. Εξάλλου, σύμφωνα με τη νομολογία του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Δυτικής Γερμανίας, η «δημόσια ασφάλεια» περιλαμβάνει την προστασία βασικών έννομων αγαθών όπως ζωή, υγεία, ελευθερία, τιμή κτλ.

β) Η έννοια της «σοβαρής διατάραξης της κοινωνικοοικονομικής ζωής»:
Δεύτερη προϋπόθεση άσκησης της εξουσίας της αστυνομικής αρχής να απαγορεύσει προληπτικά υπαίθρια συνάθροιση, αποτελεί η απειλή σοβαρής διατάραξης της κοινωνικοοικονομικής ζωής σε ορισμένη περιοχή. Ο όρος αυτός εισάγεται για πρώτη φορά σε ελληνικό συνταγματικό κείμενο και δημιουργεί ερμηνευτικές δυσκολίες, αφού το σύνολο σχεδόν της θεωρίας και της νομολογίας απόφυγε να τον αντιμετωπίσει. Ωστόσο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι αυτός δεν είναι αόριστος, ούτε εξειδίκευση του επαφίεται στον κοινό νομοθέτη. Αποτελεί ζήτημα ερμηνείας.

Η σοβαρή απειλή της κοινωνικοοικονομικής ζωής πρέπει να αναφέρεται στον κίνδυνο σωρευτικής απειλής πλειάδας άλλων συνταγματικών διατάξεων που αφορούν στην προστασία άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων ή και σε αυτή ακόμα τη λειτουργία και οργάνωση της πολιτείας. Είναι φανερό ότι η άσκηση του σχετικού δικαιώματος σε ορισμένη περιοχή μπορεί παράλληλα να εμποδίζει την ελεύθερη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή αυτής, την ελεύθερη κυκλοφορία, μετακίνηση, το δικαίωμα στην εργασία και τη λειτουργία των τοπικών δήμων και κοινοτήτων¹⁸.

Μια τέτοια διαταραχή μπορεί π.χ. να θεωρηθεί ότι συντρέχει στις περιπτώσεις που απειλείται από τη συνάθροιση αξιόπονη διατάραξη της κοινής ειρήνης ή διακινδύνευση της ασφάλειας των συγκοινωνιών¹⁹.

ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Η αρμόδια αρχή μπορεί να διαλύσει μια διεξαγόμενη ήδη συνάθροιση είτε λόγω παραβάσεως των γενικών νόμων είτε λόγω προκλήσεως των κινδύνων που αναφέρει το άρθρο 11, παράγραφος 2, εδ. 2. Μια συνάθροιση που διεξάγεται, παρόλο ότι είχε νόμιμα απαγορευθεί ή χωρίς την εκπλήρωση των νόμιμα επιβληθέντων όρων, μπορεί πάντοτε να διαλυθεί.

Αντιθέτως, δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα η προβλεπόμενη από το Ν.Δ. 749/71 διάλυση μιας συναθροίσεως γιατί οι οργανωτές της δεν απολάμβαναν το δικαίωμα της συνάθροισης ή γιατί δεν γνωστοποίησαν προσηκόντως τη σχεδιαζόμενη συνάθροιση. Στην τελευταία περίπτωση, η συνταγματική προστασία και αυτών των αυθόρμητων συναθροίσεων δεν συμβιβάζεται με τη διάλυση αυτών που δεν αναγγέλθηκαν 48 τουλάχιστον ώρες πριν την διεξαγωγή τους.

¹⁸ Μπακόπουλος Γ., «Το Δικαίωμα του Συνέρχεσθαι Στο Ελληνικό, Γαλλικό και Αγγλικό Δημόσιο Δίκαιο», σελ. 152-153

¹⁹ Π.Δ. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'», σελ. 750

Όπου τίθεται ζήτημα εκ των προτέρων απαγορεύσεως μιας σχεδιαζόμενης ή διαλύσεως μιας ήδη διεξαγόμενης συναθροίσεως, πρέπει να ληφθούν υπ' όψη τα εξής:

α) Η απαγόρευση δεν επιτρέπεται εφόσον οι επικείμενοι από την διεξαγωγή της συναθροίσεως κίνδυνοι μπορούν να αποτραπούν με ηπιότερα αστυνομικά μέσα (αρχή της αναλογικότητας). Έτσι, δεν επιτρέπεται η απαγόρευση αν οι κίνδυνοι αποτρέπονται με την παρουσία της αστυνομίας στην υπαίθρια συνάθροιση ή με τη διεξαγωγή της συναθροίσεως υπό όρους, όπως π.χ. την μετάθεση του χρόνου ή του τόπου της συναθροίσεως, την πρόβλεψη ορισμένου αριθμού εξόδων κινδύνων κτλ. Η μη τήρηση των όρων αυτών μπορεί να θεμελιώσει τη διάλυση της συναθροίσεως.

Δεν μπορεί όμως η αστυνομική αρχή να επιβάλλει ως όρο διεξαγωγής συναθροίσεως σε κλειστό χώρο την παρουσία οργάνων της, διότι έτσι θα ήταν εύκολη η καταστρατήγηση της συνταγματικής πρόβλεψης της αστυνομικής παρουσίας μόνο στις υπαίθριες συναθροίσεις.

β) Το σύνταγμα επιβάλλει για πρώτη φορά την αιτιολόγηση των εκεί ρυθμιζόμενων περιπτώσεων απαγορεύσεως συναθροίσεων. Η αιτιολογία που αναφέρει το άρθρο 1, παράγραφος 2, εδ. 2, όσο και την σοβαρότητα του.

Επιπλέον, ο νόμος απαιτεί σωστά ότι η απόφαση πρέπει να αναφέρει και τους λόγους αδυναμίας αποτροπής του κινδύνου με άλλα μέτρα ηπιότερα της απαγόρευσης. Αλλά και η απαγόρευση που επιβάλλει όρους για την διεξαγωγή της συναθροίσεως πρέπει, και αυτή, να αναφέρει τους λόγους που θεμελιώνουν την επιβολή των όρων και δικαιολογούν την αδυναμία αποτροπής του κινδύνου σε ένα προστατευόμενο έννομο αγαθό με την επιβολή ηπιότερων μέσων.

γ) Η απόφαση περί απαγορεύσεως οφείλει να κοινοποιείται στον διοργανωτή ή πρόεδρο της συναθροίσεως. Το Ν.Δ. 749/71 επιβάλλει την κοινοποίηση 8 τουλάχιστον ώρες πριν την έναρξη της συναθροίσεως. Αλλά ο νόμος ξεκινά από την υποχρέωση αναγγελίας 48 τουλάχιστον ώρες πριν την συνάθροιση. Δεδομένου όμως ότι θεμιτές είναι ακόμη και οι αυθόρμητες συναθροίσεις, η κοινοποίηση της απαγορεύσεως αρκεί να γίνει εκτός εύλογου χρόνου από τότε που έλαβε γνώση η αστυνομία.

Πριν προβεί η αστυνομία στη διάλυση μιας συναθροίσεως που δεν τηρεί τους επιβληθέντες όρους ή δεν είναι ή παύει να είναι «ήσυχη» και «άοπλη» οφείλει να ζητήσει από τους διευθύνοντες της συνάθροισης είτε να λάβουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για την αποκατάσταση της νόμιμης διεξαγωγής της είτε να κηρύξουν τη λήξη της, μόνο δεν αν αυτοί αρνηθούν ή αδυνατούν, δικαιούται η αστυνομία να προβεί στην διάλυση της συναθροίσεως.

Η απόφαση περί της διαλύσεως μιας συναθροίσεως πρέπει να γνωστοποιηθεί (με megάφωνα) στους συναθροιζόμενους, οπότε αυτοί οφείλουν να απομακρυνθούν.

Η διαδικασία αυτή δεν είναι καταρχήν απαραίτητη, αν διεξάγεται συνάθροιση παρά την προηγούμενη και νομίμως κοινοποιηθείσα απαγόρευσή της. Η συμμετοχή σε μια τέτοια συνάθροιση συγκροτεί την αξιόποινη πράξη της «θρασύτητας κατά της αρχής». Η γνωστοποίηση προς τους συμμετέχοντες στην συνάθροιση της απαγορευτικής αποφάσεως και των λόγων της, είναι σκόπιμη, ήδη διότι δεν μπορεί να είναι βέβαιο ότι όλοι οι συμμετέχοντες είναι ενήμεροι του παράνομου χαρακτήρα της συναθροίσεως.

Αν μετά τη γνωστοποίηση της αποφάσεως για την διάλυση της συνελεύσεως, οι συμμετέχοντες σε αυτή δεν απομακρύνονται εκουσίως, επιτρέπεται η επιβολή άμεσου καταναγκασμού σύμφωνα με τον νόμο²⁰.

²⁰ Π.Δ. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'», σελ. 751

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΟΙ ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ

Όπου η άσκηση ενός άλλου ατομικού δικαιώματος συνεπάγεται την συγκέντρωση προσώπων, εφαρμόζονται καταρχήν οι εκάστοτε ειδικές συνταγματικές διατάξεις και όχι το άρθρο 11. Έτσι και στην περίπτωση της συνάθροισης προς τον σκοπό της παρακολούθησης ενός δημοσίου καλλιτεχνικού θεάματος, όπως π.χ. μια συναυλία, εφαρμοστέο είναι το άρθρο 16, παράγραφος 1. Κι αυτό γιατί στην περίπτωση αυτή λείπει ο σκοπός της συνάθροισης. Ωστόσο τίθεται το ζήτημα αν οι ψυχαγωγικές συγκεντρώσεις που γίνονται στα πλαίσια δημόσιων συναθροίσεων ή έχουν τον χαρακτήρα πολιτικής διαμαρτυρίας ή διαδήλωσης, όπως π.χ. μια συναυλία στα πλαίσια πολιτικής συγκέντρωσης, θεωρούνται και προστατεύονται ως συναθροίσεις. Ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι οι συναυλίες όπου προέχει το πολιτικό στοιχείο πρέπει να θεωρούνται ως συναθροίσεις ενώ το ίδιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί και για τις συναυλίες όπου προέχει αντίθετα ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Με βάση τα όσα ειπώθηκαν βγαίνει το συμπέρασμα ότι παρά τη συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της συνάθροισης, η προστασία του δικαιώματος παρουσιάζει ακόμα σημαντικές ελλείψεις.

Κι αυτό γιατί για πρώτη φορά εξουσιοδοτείται η αστυνομία να απαγορεύει γενικώς τις υπαίθριες συναθροίσεις, δηλαδή να αναστέλλει το πολιτικά σπουδαιότερο μέρος της ελευθερίας συναθροίσεως.

Παράλληλα, παρατηρείται αδράνεια του νομοθέτη ως προς την έκδοση ειδικών περί συναθροίσεων νόμων με αποτέλεσμα ακόμα να ισχύει το παρωχημένο Ν.Δ. 749/71 που εκδόθηκε από την δικτατορία και το οποίο περιέχει πλήθος αντισυνταγματικών διατάξεων. Για αυτό τον λόγο πρέπει να γίνουν σημαντικά βήματα προόδου για την πληρέστερη προστασία του δικαιώματος της συνάθροισης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία έγινε αρχικά αναφορά σε μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση του δικαιώματος της συνάθροισης. Στη συνέχεια ορίστηκε η έννοια της συνάθροισης και αναλύθηκαν τα επιμέρους στοιχεία της (σκοπός, προσυνεννόηση, τόπος, χρόνος, προσωρινότητα). Επίσης αναλύθηκε η έννοια της ήσυχης και άοπλης συνάθροισης και επιχειρήθηκε η αυτοδιαστολή της με τις επιθετικές συναθροίσεις. Παράλληλα, έγινε αναφορά στις διακρίσεις των συναθροίσεων σε δημόσιες και ιδιωτικές, δημόσιες υπαίθριες συναντήσεις και δημόσιες συναθροίσεις σε κλειστό χώρο. Αναφέρθηκαν οι περιορισμοί των υπαίθριων συναθροίσεων που ορίζονται στο άρθρο 11, παράγραφος 2 (κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, κίνδυνος σοβαρής διατάραξης της κοινωνικοοικονομικής ζωής ενός τόπου) και οι προϋποθέσεις διάλυσης και απαγόρευσης των συναθροίσεων.

NOMΟΛΟΓΙΑ

1. 372/1966 Πλημ. Θηβών, Συγκέντρωση αγροτών περιοχής Θηβών.
2. 1300/1975 Εφ. Θεσσαλονίκης, Συγκέντρωση ειρηνιστών Θεσσαλονίκης
3. 11/1978 Πλημ. Σπάρτης, Συγκέντρωση φιλοβασιλικών στο Μιστρά («Παλαιολόγεια»)
4. 991/1985 ΑΠ., Πορεία προς τη Βουλή
5. 975/1993 ΑΠ, Συγκέντρωση αναρχικών
6. 3/1976 Γνωμοδ. ΝΣΚ, Δελτίο ΝΣΚ, Υπόθεση συγκέντρωση σε περιφραγμένο αγρόκτημα
7. 13/1977 Γνωμοδ. Εφετείου Λαρίσης, Διάλυση συνάθροισης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Π.Δ. Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα Β'»
2. Α. Δημητρόπουλος, «Συνταγματικά Δικαιώματα»
3. Τσίρης Π., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Δικαιώματος της Συνάθροισης»
4. Μπακόπουλος Γ., «Το Δικαίωμα του Συνέρχεσθαι στο Ελληνικό, Γαλλικό και Αγγλικό Δημόσιο Δίκαιο»
5. Καρακώστας Β., «Το Σύνταγμα 11-16»
6. Γεωργόπουλος Κ., «Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο»
7. Χρυσόγονος, «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα»